

Eskişehir İli Dil Atlası Çalışmaları (Yerli ve Göçmen Ağızları)*

Erdoğan BOZ, Semra GÜNAY AKTAŞ**

Eskişehir İli Dil Atlası Çalışmaları (Yerli ve Göçmen
Ağızları)

The Language Atlas of Eskişehir Studies (Native and
Immigrant Local Dialects)

Özet

Ülkemizin yurt içi ve yurt dışından önemli miktarda göç almış illerinden biri olan Eskişehir’de etnik unsurların çeşitliliğine bağlı olarak birçok dil, lehçe ve ağız konuşulmaktadır. Ancak gerek bu göçmenlerin gerekse yerli toplulukların dilleri üzerine henüz toparlayıcı bir çalışma yapılabilmemiş değildir. Yürütücüsü bulunduğumuz “Eskişehir İli Dil Atlası” adlı TÜBİTAK projesi bu amaçla çalışılmaktadır.

Bu makalede, Eskişehir’de yerleşik ve göçmen durumunda bulunan söz konusu toplulukların daha çok etnik yapılarından yola çıkarak ağızları hakkında tespitlerde bulunulacaktır. Çalışmamız, projenin henüz yeni başlamış olması dolayısıyla elimizdeki mevcut malzemeye ve soruşturmalara bağlı olarak Eskişehir’de konuşulmakta olan yerli ve göçmen ağızlarının tespiti ile sınırlı kalacak ve ağız özelliklerine temas edilmeyecektir.

Abstract

In Eskişehir which is one of the provinces that have a significant amount of immigration in our country, many languages, dialects and local dialects are spoken because of the variety of ethnic elements. However, an extensive study has not been done about not only these immigrants but also native communities yet. The project of TÜBİTAK named “The Language Atlas of Eskişehir” and whose coordinator is us, is being carried out with this purpose.

In this article, some observations will be made about the local dialects of the mentioned communities which are in Eskişehir as natives and immigrants mostly on the basis of their ethnic structures. Due to our available materials and investigations, and because the project has newly started, our study will be limited with the observation of native and immigrant local dialects spoken in Eskişehir, the features of the local dialects will not be mentioned.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, Dil Atlası, Ağız Atlası, Dilbilgisi,
Ağızlar

Key Words: Eskişehir, Language Atlas, Local Dialect Atlas,
Grammar, Local Dialects

1. Eskişehir Ağızlarının Anadolu Ağızları Tasnifindeki Yeri

Karahan’ın yapmış olduğu Anadolu ağızlarının tasnifinde, Eskişehir ve yöresi ağızları (Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan ağızları ile birlikte) Batı Grubu Ağızlarının alt gruplarından 1. grupta yer almaktadır (Karahan, 1996:116, 150-151).

* Bu makalenin konusu ve malzemesi, 15 Nisan 2013’te başlamış olan ve yürütücülüğünü yaptığımız 112K405 numaralı “Eskişehir İli Dil Atlası” adlı TÜBİTAK projesinden çıkarılmıştır.

** Erdoğan BOZ, Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, erdoganboz62@gmail.com; Semra GÜNAY AKTAŞ, Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Uzun ve Yer Bilimleri Enstitüsü, semragunay@anadolu.edu.tr

2. Eskişehir İli Yerli ve Göçmen Ağzları

Karahan'ın Anadolu ağzları içinde yerini belirlediği Eskişehir ili ağzlarının, yerli ve göçmen ağzları olarak alt ağız gruplarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Bunun için öncelikle yapılmış olan bütün çalışmaları gözden geçirmek ve sözlü kaynaklara da başvurmak gerekmektedir. 2004 yılında Eskişehir ağzları üzerine hazırlayıp sunduğumuz bildiri (Boz, 2005) temel alarak ve yeni yayınları araştırıp özellikle soruşturma yoluyla elde ettiğimiz bilgileri değerlendirerek bu yazıyı hazırlamak istiyoruz.

Eskişehir ili ağzları üzerine yapılan ilk önemli bilimsel çalışma, Caferoğlu'na aittir (Caferoğlu, 1995: 109-154). 1949 yılında gerçekleştirilen bu çalışmadan sonra bugüne değin birçok araştırma yapılmıştır.

Eskişehir ili yerli ve göçmen ağzları üzerine yapılan araştırmalar sayıca çok olmakla birlikte henüz yeterli düzeyde değildir. Biraz sonra vereceğimiz listeye dikkat edildiğinde, Eskişehir'in ağız çalışmaları için hâlâ bakir bir yöre olduğu görülecektir.

2.1. Yerli Ağzları

Caferoğlu, daha o yıllarda Eskişehir merkez ağzının kaybolduğunu ancak Odunpazarı semtinde sınırlı sayıda kişinin bu ağızı konuşabildiğini söyler. Bugün için, bir ağızlar mozaiği haline gelmiş olan Eskişehir'de merkez ağzından söz etmek mümkün değildir. Caferoğlu, derleme yaptığı yerleri (Eskişehir merkez, Dağküplü (Sarıcakaya), Sivrihisar merkez, Dümrek (Sivrihisar), Yeşiltepe/İsbas, Üçsaray (Seyitgazi), Ahırözü, Sarayköy Sekiören/Sökeren (Mihalıççık) rasgele belirlemiştir (Caferoğlu, 1995: 109-154). Buna ilaveten derlenen metinlerin azlığı ve çeviriyazılarının yapılmamış olması da çalışmadan istenilen ölçüde faydalanmayı güçleştirmektedir. Caferoğlu, ilk yayınından kısa bir süre sonra Eskişehir ağzları üzerine bir denemesini yayımlamıştır (Caferoğlu, 1950).

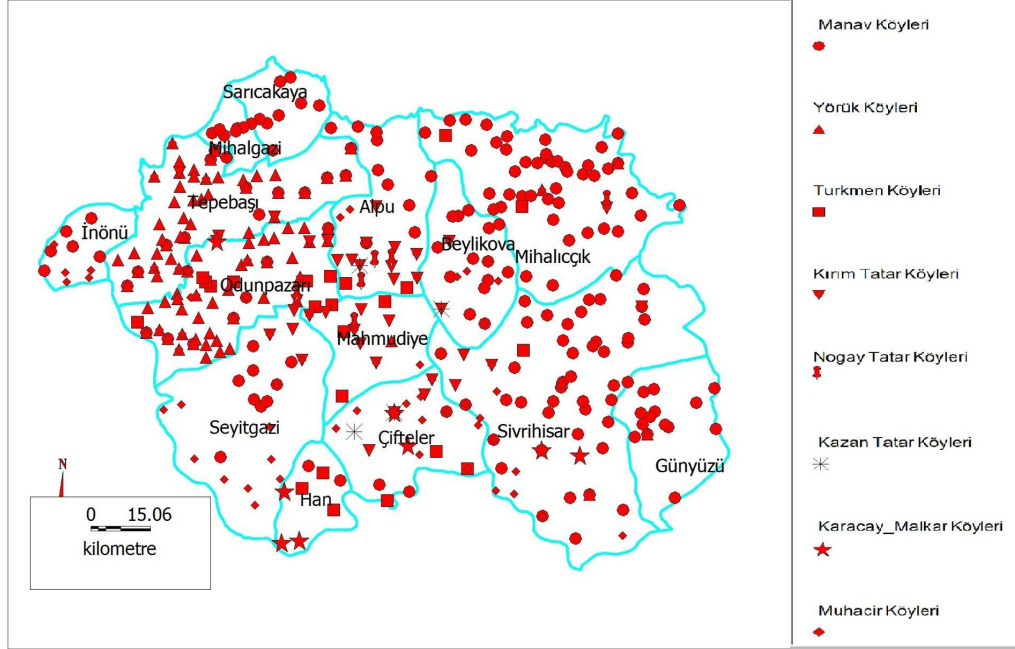
Pilancı, Eskişehir ağzları üzerine ilk akademik çalışmayı (yüksek lisans) gerçekleştirmiştir (Pilancı, 1991).

Eskişehir ili merkez ve köyleri ağzları üzerine yapılmış bitirme tezleri ve kimi amatör çalışmalara ulaşmak oldukça zordur. Bunların çoğunun baskıları tükenmiş veyahut ulaşılamaz olmuştur: Yıldızören Ağızı (Günşer, 1992), Eskişehir Ağızı (Aşan, 1960), (Erdir, 1969), Bünyeşik ve Kadıkuyusu Köyleri Ağzları (Taşçı, 1976), Eskişehir Dialekçesi ve Yer Adları (Gülmeden, 1996), Eskişehir Konuşması Üzerine Bir İnceleme (Duru, 1946).

Tarihî bir yerleşim yeri olan Eskişehir, Selçuklulardan başlayarak çeşitli Türk boylarının uğrak yeri olmuştur. Tarih boyunca Anadolu'ya göç eden 24 Oğuz boyunun hemen hepsinin yerleşim yeri olan Eskişehir'de, ağzların temelini teşkil eden boyun tespiti oldukça zordur. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, Türk boylarının yerleşim yerlerine göre yapılacak olan derlemeler, yöre ağzlarının tespitinde daha doğru bir ölçüt olacaktır.

İleri, Eskişehir il sınırları içinde Türk boy, soy, aşiret isimlerini hatırlatan yer isimlerini, ilçelere göre tasnif ederek bu konuda öncülük etmiştir (İleri, 1993: LXX-LXXI). Ancak bazı ağız araştırmaları-

nın siyasi coğrafyaya göre yapılması bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Biz Eskişehir ağızları üzerine yapılmış araştırmalardan yola çıkarak yerli ağızlarını kabaca gruplandırdık (bkz. Harita 1).

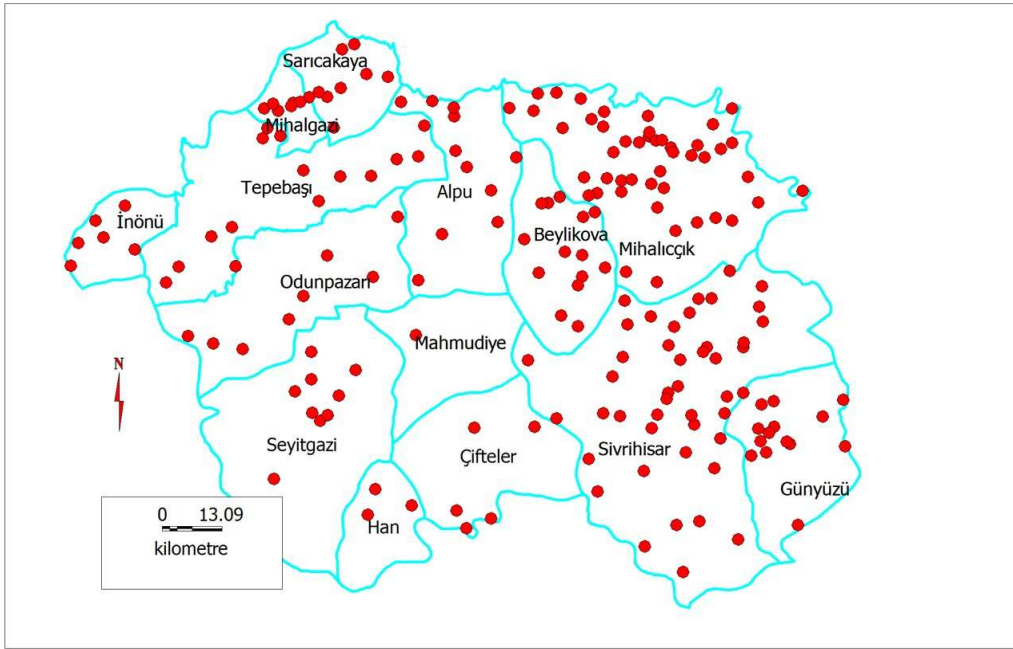
Harita 1. Eskişehir'deki Yerli ve Göçmen Yerleşimlerinin Dağılımı

2.1.1. Manav Ağızları

Yukarıda, Eskişehir ağızlarının temelini teşkil eden boyun tespitinin oldukça zor olduğunu belirtmiştik. Bu sebeple Yerli (Manav) ağızı üzerine tespitlerimizi, Eskişehir'in hepsi birer eski yerleşim yeri olan ilçeleri üzerine yapılan çalışmalardan yola çıkarak vermeye çalışacağız.

Bundan önce yapmış olduğumuz soruşturmaya göre manavların yerleşik oldukları köyler şunlardır: Çamlıca, Demirli, Doğanakaya, Eşenkara, Kanlıpınar, Karahöyük, Karapazar, Türkmentokat, Yukarılica (Odunpazarı), Ahiler, Atalan, Atalantekke, Beyazaltın, Cumhuriyet, Çanakırın, Danişment, Karadere, Karagözler, Kızılcaören, Kozlubel, Mollaoğlu, Taycılar, Tekeciler, Yakakayı, Yusufklar (Tepebaşı), Alpu merkez, Ağaçhisar, Alapınar, Beklese, Bozan, Büğdüz, Dereköy, Gökçekaya, Özdenk, Sakarıkaracaören, Söğütçük (Alpu), Beylikova merkez, Akgüneş, Aşağıdudaş, Aşağı İğdebağacı, Doğanoglu, Doğray, Gökçeayva, Halilbağı, İmikler, Kızılcaören, Okçu, Yalınlı, Yeniyurt, Yukarı Dudaş, Yukarı İğdebağacı (Beylikova), Çifteler merkez, Dikilikaya, Kadıkuyusu, Körhasan (Çifteler), Günyüzü merkez, Atlas, Ayvalı, Bedil, Beyyayla, Çakmak, Çardaközü, Doğray, Dutlu, Gecek, Kavacık, Kavuncu, Kuzören, Yazır, Yeşilyaka (Günyüzü), Hankaraağaç, İskankuyu, Kayı (Han), İnönü merkez, Dereyalak, Erenköy, Esnemez, Yürükayla (İnönü), Mihalgazi merkez, Alpagut, Sakarılica, Karaoğlan, Bozaniç,

Demirciler (Mihalgazi), Mihaliççık merkez, Dinek, Yunusemre, Adahisar, Ahurköy, Ahurözü, Akçaören, Aydınlar, Bahtiyar, Belen/Cilbirt, Belköy, Çalçı, Çalkaya, Çardak, Çukurören, Dağcı, Diközü, Dürmek, Gözeler, Güce, Güreş, Gürleyik, İğdecik, İkizafer, Kavakköy, Kayı, Kızılborüklü, Korucu, Koyunağılı, Kozlu, Mahmuthisar, Narlı, Obruk, Otluk, Ömerköy, Sarayköy, Sazak, Seki, Sekiören/sökere, Sorkun, Süleler, Tatarcık, Uşakbükü, Üçbaşı, Yalınkaya, Yarıkcı, Yaylaköy, Yeşilyurt (Mihaliççık), Sarıcakaya merkez, Beyköy, Beyyayla, Dağküpü, Düzköy, Güneyköy, İğdir, Kapukaya, Mayısar (Sarıcakaya), Seyitgazi merkez, Kırka, Ayvalı, Kesenler, Örencik, Sancar, Taşlıköy, Yazıdere, Yukarısöğüt (Seyitgazi), Sivrihisar merkez, Dürmek, Kaymaz, Nasreddin Hoca, Ahiler, Aktaş, Aşağıkepen, Babadat, Ballıhisar, Beyyazı, Biçer, Böğürtlen, Çandır, Çaykoz, Demirci, Dinek, Dumluca, Elcik, Gerenli, Güvemli, Hamamkarahisar, İğdecik, İlören, İlyaspaşa, İstiklalbağı, Kadıncık, Kaldırım, Karadat, Karkın, Kertek, Kınık, Koçaş, Kotlan, Kurtşehy, Memik, Mülk, Oğlakçı, Ortaklar, Sarıkavak, Sığircık, Tekören, Yenidoğan, Yeşilköy, Yukarıkepen, Zeyköyü (Sivrihisar) (bkz. Harita 2).

Harita 2. Eskişehir'deki Manav Yerleşimleri

2.1.1.1. Mihaliççık Ağzı

İleri, kapsamlı bir doktora tezi olan Eskişehir İli Mihaliççık ve Yöresi Ağzları adlı çalışmasında Mihaliççık merkez ilçe ve toplam 21 köyünden (Ahurköy, Akçaören, Belen, Cilbirt, Çardak, Çalkaya, Çukurören, Diközü, Direk, Gürleyik, İkizafer, Kayı, Otluk, Ömerköy, Sayak, Seki, Sekiören, Sorkun, Yalınkaya, Yunusemre ve Yeşilyurt) derlemeler yapmış ve ağzın özelliklerini ortaya çıkarmıştır (İleri, 1997).

2.1.1.2. Sarıcakaya Ağzı

Bağcı, Sarıcakaya Ağzı adlı yüksek lisans çalışması ile Sarıcakaya merkez ve toplam 4 köyden (Alpagut, İğdir, Mayıslar ve Bozaniç) derleme yapmış ve ağız özelliklerini tespit etmiştir. Çalışmanın sonunda, Karahan'ın yaptığı Ana Ağız Gruplarını belirleyen tablosu ile Sarıcakaya Ağzı karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Çalışmada, yörede yerleşik olan Türk boylarına dayalı etnik bir incelemeye gidilmemiştir (Bağcı, 1998).

2.1.1.3. Alpu Ağzı

İleri, Eskişehir İli Alpu Merkez Ağızları adlı çalışmasıyla Alpu ilçe merkezinin ağızlarını tespit etmiş ve dil özelliklerini ortaya çıkarmıştır. İleri'ye göre Alpu ilçe merkezinde toplam altı ağız bölgesi vardır ve bunlardan biri de Manav (yerli) ağızıdır (İleri, 2009).

2.1.1.4. Beylikova Ağzı

Erdoğan Boz danışmanlığında lisans tezi olarak hazırlanan Beylikova Ağzı'nda; Beylikova ilçe merkezi ile Aşağıdoğanoğlu ve Yukarığdeağacı köylerinden derlenen metinler üzerinde bir dil incelemesi yapılmıştır (Üner, 1999). Araştırma oldukça dar bir alanı kapsadığı için, yeterli dil malzemesi sunmamaktadır.

2.1.1.5. İnönü Ağzı

Özkan'ın yapmış olduğu bitirme tezini görme imkânı olmamıştır (Özkan, 1967).

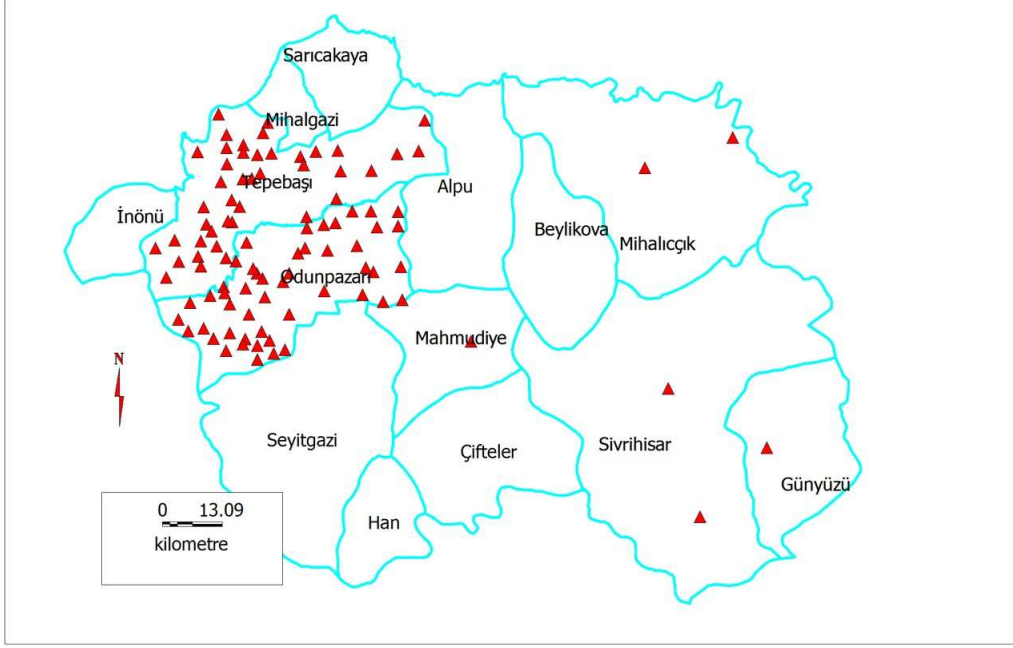
2.1.1.6. Sivrihisar Ağzı

Sivrihisar ağzı üzerine Kalyoncuoğlu (1967) ve Kırıcı'nın (1967) yapmış olduğu bitirme tezlerini görme imkânı olmamıştır. Bunlardan başka Sivrihisar'ın Dümrek Köyü Ağzı üzerine de bir bitirme tezi yapılmıştır (Seven, 1980)

2.1.2. Yörük Ağızları

Yörük ağızları üzerine derli toplu bir çalışma yoktur. Ancak yapılan çalışmalar ışığında Eskişehir'deki Yörüklerin (Karakeçili Yörükleri) yaşadığı köyler tespit edilmiştir. Say'ın yapmış olduğu çalışmaya göre Eskişehir ilinde Karakeçili Yörüklerinin bulunduğu köyler (bir kısmı mahalle olmuştur) şunlardır: Ağapınar, Ahiler, Akçakaya, Akaya, Akpınar, Alınca, Asağı Çağlan, Asağı Ilıca, Asağı, Kartal, Asağı Söğütünü, Atalan, Atalantekke, Avdan, Avlamis, Ayvacık, Behçetiye, Bektaspınar, Beyazaltın(Sepetci), Boycaoğlu, Bozdağ, Buldukpınar, Cumhuriyet (Sekiören), Çalkara, Çamlıca, Çanakıran, Çavlun, Danışment, Demirli, Doğankaya, Eğriöz, Emirceoğlu, Esenkara, Gökçekısık, Gökdere, Gülpınar, Gümele, Harmandalı, Hasanbey, İmishir, İncesu, Kalkanlı, Kanlıpınar, Karalan, Karacahöyük, Karacasehir, Karaçay, Karaçobanpınar, Karadere, Karagözler, Karahüyük, Karamustafaoğlu, Karapazar, Karatepe, Kargın, Kavacık, Kayacık, Kayapınar, Keskin, Kıravdan, Kireç, Kızılcaö-

ren, Kızılınler, Kozkayı, Kozlubel (Margı), Kuyucak, Lütfiye (Asağı Kalabak), Mollaoğlu, Musalar, Musaözü, Nemli, Sarusungur, Satılmışoğlu, Seklice, Sevinç, Sultandere, Sulukaraağaç, Süpren, Takmak, Tandır, Tasköprü, Taycılar, Tekeciler, Turgutlar, Türkmentokat, Uluçayır, Uludere, Yahnikapan, Yakakayı, Yarımca, Yassihüyük, Yeni Akçayır, Yeni Sofça, Yörük Akçayır, Yörük Karacaören, Yörük Kırka, Yukarı Çağlan, Yukarı Ilica, Yukarı Kalabak, Yukarı Kartal, Yukarı Söğütönü, Yusufklar (Say, 2009) (bkz. Harita 3).

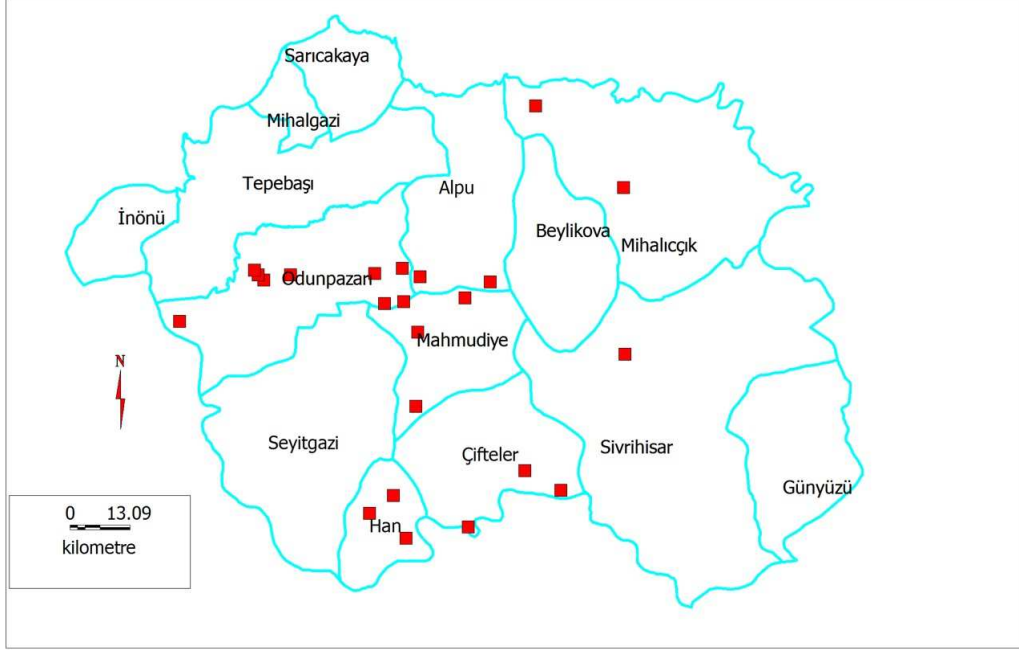
Harita 3. Eskişehir'deki Yörük Yerleşimleri

2.1.3. Türkmen Ağızları

İleri, Eskişehir Türkmen Ağızları adlı yüksek lisans çalışması ile Eskişehir ve yöresinde toplam 32 köyün Türkmen ağızlarını konuştuğu tespit etmiştir. Derleme yapılan 21 köyden (Eskişehir'e bağlı, Aşağıçağlan, Harmandalı, Karatepe, Kayapınar, Sarıungur, Türkmentokat, Yahnikapan ve Yukarıçağlan; Alpu'ya bağlı Sarıkavak ve Yayıklı; Çiftelere bağlı Sadıroğlu, ve Sarıkavak; Han merkez ve Erten, Gökçekuyu, Kayı ve Tepeköy; Mahmudiye'ye bağlı Kargın, Topkaya, Türkmenmecidiye ve Yeşilyurt) toplanan metinlerden Türkmen ağızlarının ses ve şekil bilgisi ağırlıklı grameri çıkarılmıştır. İleri'nin tespitlerine göre Eskişehir Türkmen ağızları, Kaymazayla ve Karabağlılar bir tarafa bırakılırsa toplam beş (5) alt ağız grubuna ayrılmaktadır (İleri, 1993).

Soruşturmalarımıza göre başta Eskişehir merkez olmak üzere Çifteler ilçesinin Doğanay, Ortaköy ve Yenidoğan köylerinde Karabağ (Azeri) Türkmenleri yaşamaktadır. Bu köylere mahsus bir

Karabağ (Azeri) Türkmenleri ağzının varlığını kabul etmek mümkündür. Komşu il Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçe merkezi ve kimi köyleri (Bademli, Davulga, İncik, Karakuyu) yine Bolvadin ilçe merkezi ve kimi köyleri (Büyükkarabağ, Derekarabağ, Ortakarabağ) Karabağ (Azeri) Türkmenlerinin yerleşim yerlerindedir (Boz, 2009) (bkz. Harita 4).

Harita 4. Eskişehir'deki Türkmen Yerleşimleri

2.2. Göçmen Ağızları

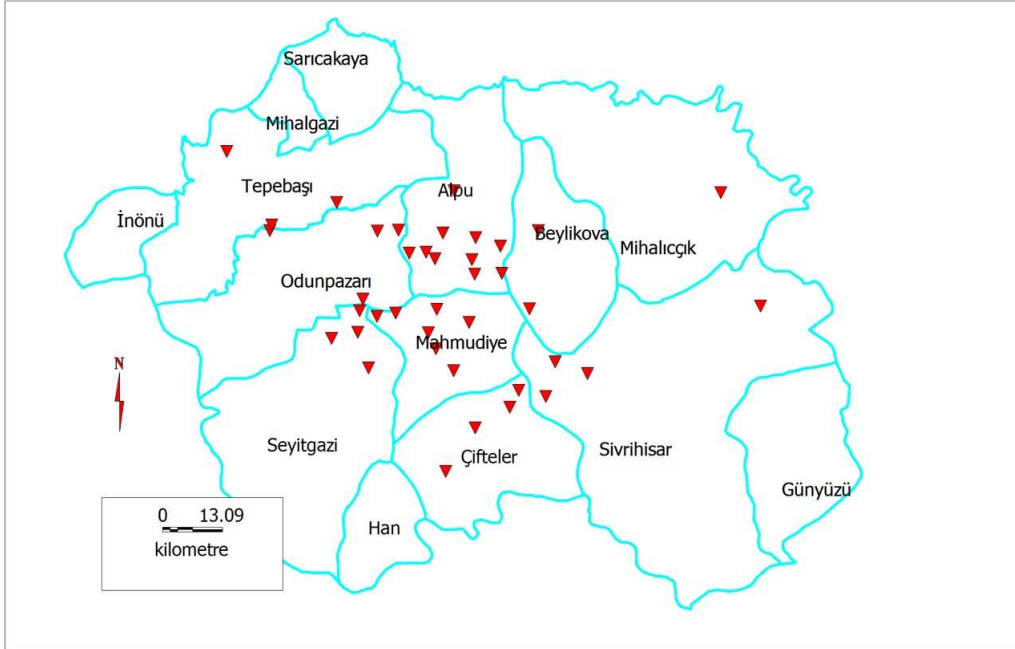
Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak son yıllara değin özellikle Kafkaslar ve Balkanlar'dan sürekli göç alan Eskişehir'de, doğal olarak göçmen ağzları oluşmuştur. Balkanlardan (Rumeli) gelen göçmenlerin Oğuz lehçesi konuştukları düşünülürse, bu ağzların yerli ağızlardan ancak çok küçük farklılıklarla ayrılabilirdiğini söyleyebiliriz. Bunun dışında Kafkasya'dan gelen göçmenlerin ağzları ise Kıpçak Türkçesi'nin kollarını teşkil ettiğinden Oğuz Türkçesi'nden epey farklılık gösterirler. Aşağıda sıralamaya çalışacağımız göçmen ağzları dışında, başka ağızların da bu listeye eklenmesi mümkündür. Aslen Türk olmayan Çerkez, Pomak, Arnavut, Boşnak vb. etnik unsurların bugün konuştukları Türkçenin de bu tasnifte yer alması düşünülebilir. Yine Rumeli ağızlarının kendi içinde alt gruplara ayrılması da önemli bir katkı olacaktır.

2.2.1. Kırım Tatar Ağzı

Kırmılı'nın tespitlerine göre Eskişehir, Alpu, Çifteler, Mahmudiye ve Seyitgazi'ye bağlı toplam 32 köyde Kırım Tatarları yaşamaktadır: Eskişehir merkez, Karaçay, Kireç Kalkanlı, (Odunpazarı),

Karaçobanpınarı, Gökdere, Hayriye (Tepebaşı), Alpu merkez, Çardakbaşı, Çerkes Çukurhisar, Esence, Fevziye, Gökçeoğlu, Güneli, Güroluk, Uyuzhamam, Yeşildon (Alpu), İkipınar, Sultaniye (Beylikova), Çifteler merkez, İlicabaşı, Yıldızören, Zaferhamit (Çifteler), Mahmudiye merkez, Fahriye, Güllüce, Hamidiye, Mesudiye, Şerefiye, Tokathan, Yeniköy (Çifteler), Aksaklı, Çukurağıl, Değişören, Yenikent (Seyitgazi), Karakaya, Ortaklar, Paşakadın, Yaverören (Sivrihisar) (Kırımlı, 2012).

Baydar, Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağzı adlı yüksek lisans tezinde Eskişehir merkez, Eskişehir'e bağlı Kireçköy ve Karaçay köyleri, Mahmudiye'ye bağlı Lütfiye, Fahriye ve Hamidiye köyleri, Çifteler'e bağlı Hayriye, Yıldızören, İlicabaşı köyleri, Sivrihisar'a bağlı Yaverören köyü ve Alpu'ya bağlı Arapkuyu "Işıkören", Mamure "Güneli", Fevziye, Yıldızören "Tatarmecidiye ve Çukurhisar köylerinden derleme yapmıştır. Aslında bir Kıpçak kolu olan Kırım Tatar Türkçesi, Osmanlılarla gelişen münasebetler sonucu özellikle Güney kesimleri Oğuz Türkçesinin etkisi altında kalmıştır. Hem bu sebeple hem de çevre ağzaların etkisiyle Eskişehir Kırım Tatar ağzında Oğuzca unsurlar oldukça belirgindir (Baydar, 1998). Bu esaslı çalışmadan başka Kırım Tatar ağzı üzerine yapılmış iki bitirme tezi vardır (Ayhun, 1971), (Karaharman, 1987) (bkz. Harita 5).

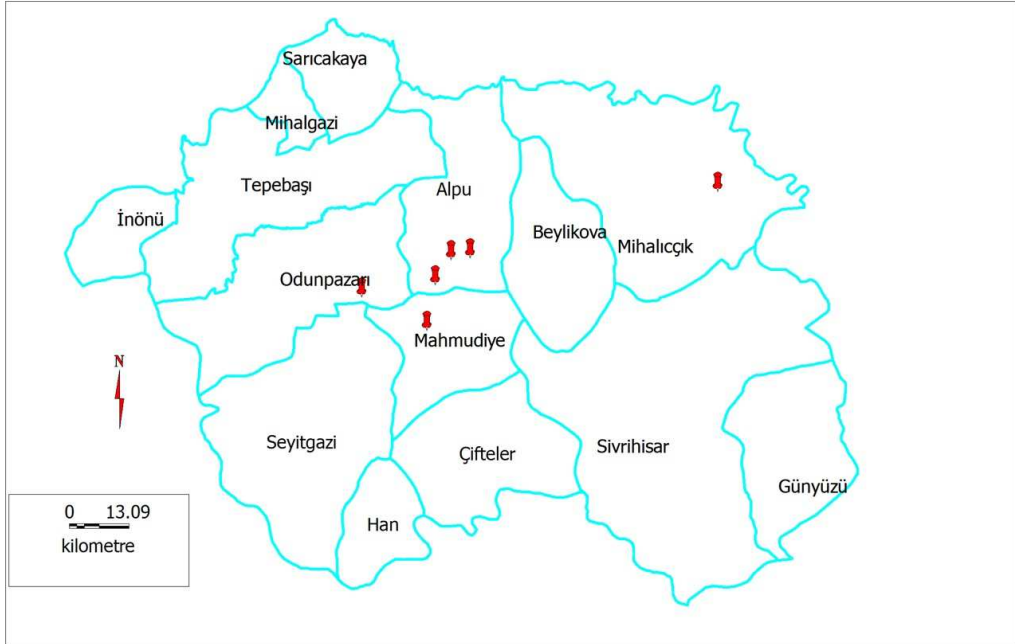
Harita 5. Eskişehir'deki Kırım Tatar Yerleşimleri

2.2.2. Nogay Tatar Ağzı

Kırımlı'nın tespitlerine göre Eskişehir ilinde üç köyde Aktepe/Rıfkiye, Esence/Şefkatiye/Yellice, Işıkören/Aziziye/Arapkuyusu (Alpu) Nogay Tatar Türkleri yaşamaktadır. Bunlardan başka iki köyde Kalkanlı (Odunpazarı) ve Hamidiye (Mahmudiye) biri iki hane Nogay Tatarı bulunmaktadır, (Kırımlı,

2012). Boz, Aktepe'den derlediği metinlerle Nogay ağzının özelliklerini tespit etmiştir (Boz, 2010) (bkz. Harita 6).

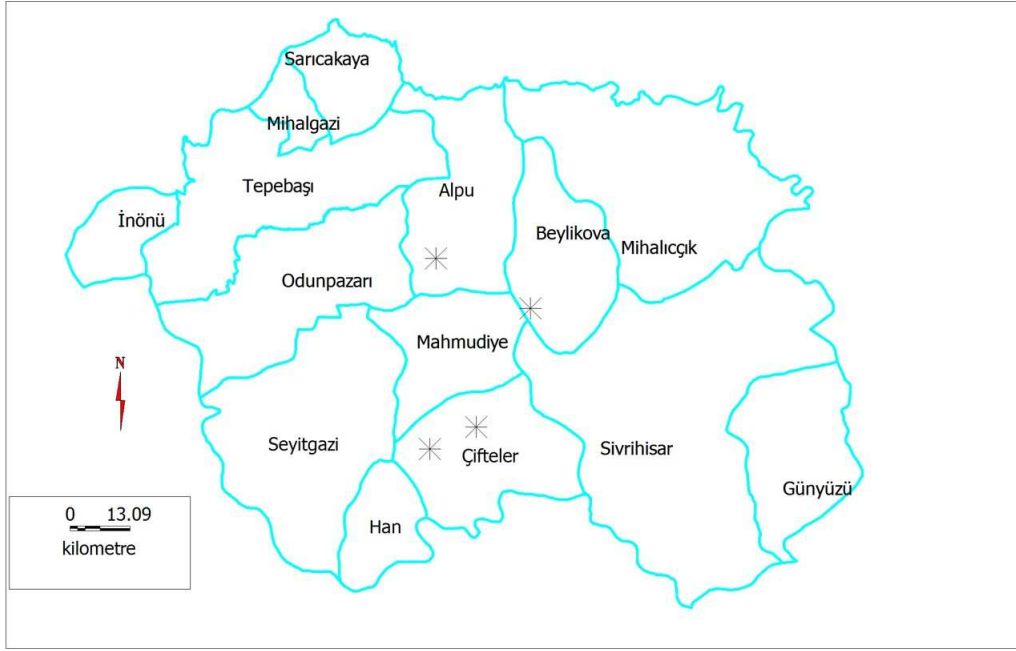

Harita 6. Eskişehir'deki Nogay Yerleşimleri

2.2.3. Kazan Tatar Ağzı

Kırımlı'ya göre Eskişehir'de Kazan Tatarları'nın asıl yerleşim yeri Çifteler ilçesinin Osmaniyeye (Çifteler) köyüdür. Bu köyden başka, belirlenemeyen sayıda Eskişehir ve Çifteler merkezlerinde ayrıca İkipınar (Beylikova) ve Güneli/Mamure (Alpu) köylerinde ise biri iki hane Kazan Tatarı yaşamaktadır (Kırımlı, 2012) (bkz. Harita 7).

Özkan, doktora tezi olarak hazırladığı çalışmasında Çifteler'e bağlı Osmaniyeye/Kuruhöyük köyünden derlemeler yapmıştır. Aslında bu çalışma bir köyün ağzıdır. Köy sakinlerinin iddialarına göre Kazan'dan buraya gelişleri 100 yıl kadar öncedir. Kırım Türkçesi gibi bir Kıpçak Türkçesi kolu olan Kazan Tatar Türkçesi, Oğuz Türkçesi unsurlarından oldukça uzaktır. Ancak farklı bir coğrafyada 100 yıl kadar devam edegelen Osmaniyeye Tatar ağzında zamanla Oğuz Türkçesi unsurları yer etmiştir (Özkan, 1997).

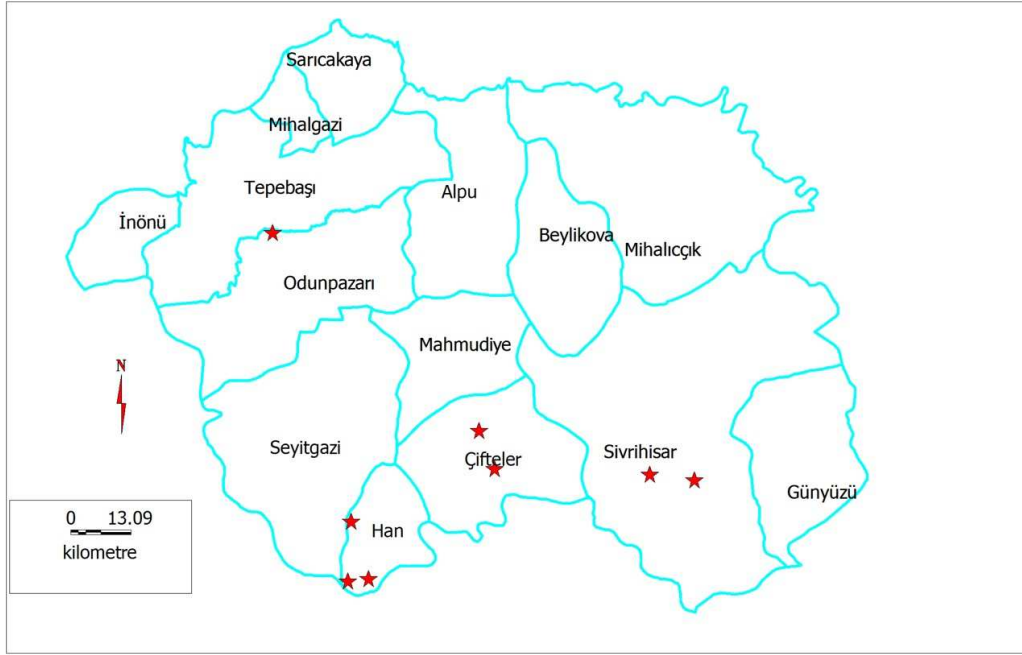

Harita 7. Eskişehir'deki Kazan Tatar Yerleşimleri

2.2.4. Karaçay-Malkar Ağzı

Eskişehir ilinde Karaçayların asıl yerleşik oldukları beş köy vardır; Akhisar, Gökçeyayla/Kilisa, Yazılıkaya (Han), Belpınar (Çifteler) ve Ertuğrulköy/Yakapınar (Sivrihisar). Bunlardan başka belirlemeyen sayıda Eskişehir ve Çifteler merkezlerinde ayrıca Yeşilkaya (Sivrihisar) köyünde ise iki hane Karaçay Türkü yaşamaktadır.

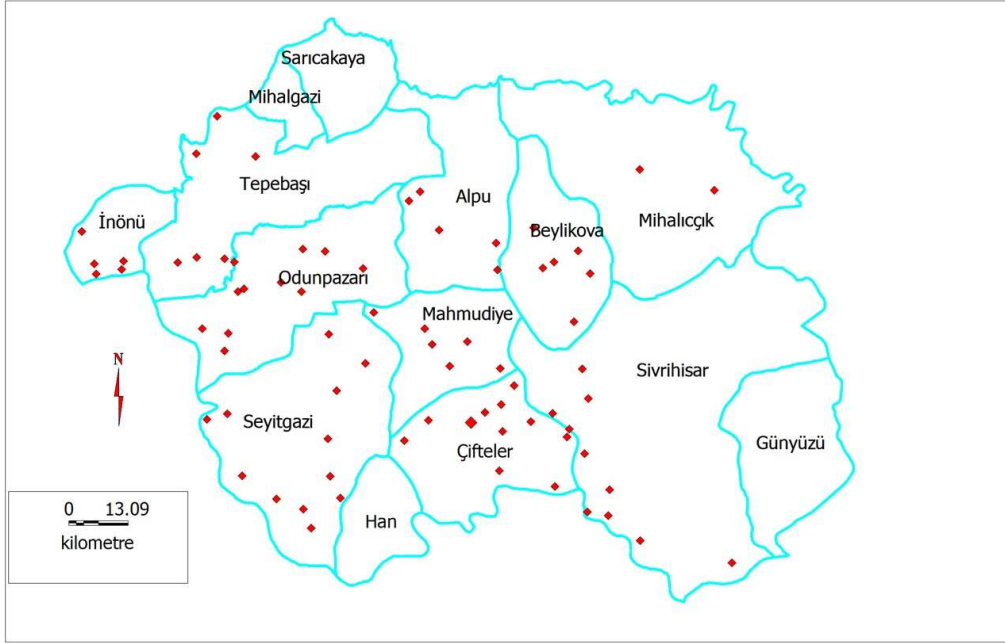
Türkiye'deki Karaçay-Malkar Türkçesi üzerine kapsamlı bir doktora tezi hazırlayan Doğan, Eskişehir şehir merkezi, Han'a bağlı Yazılıkaya ve Akhisar, Çifteler'e bağlı Belpınar ve Sivrihisar'a bağlı Ertuğrul/Yakapınar köylerinden derleme yapmıştır (Doğan, 1993) (bkz. Harita 8).

Harita 8. Eskişehir'deki Karaçay-Malkar Yerleşimleri

2.2.5. Rumeli (Muhacir) Ağzları

Eskişehir Rumeli muhacir ağzları üzerine derli toplu bir çalışma yoktur. Kimi çalışmalardan Rumeli (muhacir) ağzları hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Bunlardan başka soruşturma yoluyla elde ettiğimiz bilgiler de önemli katkılar sağlamaktadır. Başta Eskişehir il merkezi olmak üzere birçok yerleşim biriminde Rumeli'den (Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya vd.) gelmiş muhacirler yaşamaktadırlar. Tespitlerimize göre muhacirlerin yerleşik oldukları köyler şunlardır; Akpınar, Doğanakaya, Eşenkara, Gümele, İmişehir, Kanlıpınar, Karaaslan, Lütfiye, Seklice, Sultandere, Yukarıkalabak (Odunpazarı), Çalkara, Kızılınler, Mollaoğlu, Sulukaraağaç, Tokmak, Uludere (Tepebaşı), Alpu merkez, Çardakbaşı, Güroluk, Osmaniye (Alpu), Akköprü, Doğray, Emircik, Okçu, Sultanıye, Süleymaniye, Yeniuyurt (Beylikova), Çifteler merkez, Abbashalimpaşa, Başkurt, Dikmen, Eminekin, Hayriye, Körhaban, Orhaniye, Ortaköy, Saithalimpaşa, Zaferhamit (Çifteler), Aşağı Kuzfındık, Kümbet, Kümbet Yeniköy, Seyitali, Yukarı Kuzfındık (İnönü), Mahmudiye merkez, Doğanca, Güllüce, Hamidiye, Kaymazayla, Mesudiye, Yeniköy (Mahmudiye), Seyitgazi merkez, Çukurağıl, Çukurca, Değişören, Fethiye, Erikli, İdrisyayla, Oynaş, Salihler, Sandıközü, Sarcailyas, Şükranlı (Seyitgazi), Aktaş, Aydınlı, Bahçecik, Benlikuyu, Benliyaver, Gerenli, Gülçayır, Paşakadın, Selimiye, Sığırık, Yeniköy (Sivrihisar) (bkz. Harita 9).

Harita 9. Eskişehir'deki Muhacir Yerleşimleri

3. Sonuç

Kültürel ve etnik çeşitliliğe sahip olan Eskişehir'de, en önemli değer olan yerel ve göçmen ağızlarının derlenip toparlanması ve dil özelliklerinin çıkarılması çok önemlidir. İletişim çağında bütün değerlerin kaybolup bir tür kültürel fakirliğe yöneldiğimizin bilincine varılırsa işin ne kadar önemli ve acil olduğu daha iyi anlaşılır.

Eskişehir ili dil atlasının yapılabilmesi için eldeki mevcut bilgi ve kaynaklar son derece yetersizdir. Acilen Eskişehir ili yerli ve göçmen ağızlarının, ister etnik temelde ister idari bölünme temelinde olsun araştırılması ve özelliklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Eldeki bilgilere ve soruşturmalara göre yapmış olduğumuz bu çalışma, bunları göstermektedir.

Kaynaklar

Aşan, A. (1960). Eskişehir Ağızı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Mezuniyet Tezi, Ankara.

Ayhun, A. (1971). Eskişehir Bölgesi Tatar Ağızı, Atatürk Üniversitesi Türk Dili Lisans Tezi, Erzurum.

Bağcı, H. (1998). Sarıcakaya Ağızı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

- Baydar (Ertane), A. S. (1998).** Eskişehir ve Yöresi Kırım Tatar Ağızı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Boz, E. (2005).** “Eskişehir Ağızları Üzerine Tespitler”, I. Uluslararası Düünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu Bildirileri, (12-15 Mayıs 2004), s.233-247, Eskişehir.
- Boz, E. (2009).** “Afyonkarahisar ve Yöresi Ağızları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, Bildiriler, (26-30 Mart 2008 Şanlıurfa), Türk Dil Kurumu Yayınları, s.137-156, Ankara.
- Boz, E. (2010).** “Eskişehir İli Alpu İlçesi Aktepe (Rıfkiye Köyü), Nogay Ağızı” Uluslararası Tatar Türkçesi Bilgi Şöleni Bildirileri, s.127-142, Eskişehir.
- Caferoğlu, A. (1950).** “Eskişehir Ağızları Üzerine Bir Deneme”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. IV, S.1-2, s. 15-33, İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1995).** “Eskişehir İli ve Yöresi Ağızlarından Örnekler”, Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, s.109-154, Ankara.
- Doğan, İ. (1993).** “Türkiye’deki Karaçay-Malkar Türkçesi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- Duru, C. (1946).** “Eskişehir Konuşması Üzerine Bir İnceleme”, Halkevi XIII/93-94 Ocak-Şubat 1946, s.14-16; VIII/97-98 Mayıs-Haziran 1946, s.12-13.
- Erdir, F. G. (1969).** Eskişehir Ağızı, İstanbul Üniversitesi Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- Gülmeden, N. (1996).** “Eskişehir Dialekçesi ve Yer Adları”, Emre 2 (22), s.9, Eskişehir.
- Günşer, A. (1992).** Eskişehir Yıldızören Ağızı, Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili Lisans Tezi, Sivas.
- İleri, C. (1993).** Eskişehir Türkmen Ağızları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. LXX-LXXI, Kayseri.
- İleri, C. (1997).** Eskişehir İli Mihaliççik İlçesi Ağızları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- İleri, C. (2009).** Eskişehir Alpu İlçesi Merkez Ağızları (Metinler, İnceleme, Dilbilgisi, Ayrışımli Dizin), Ürün Yayınları, Ankara.
- Kahraman, N. (1987).** Eskişehir Bölgesi Çerkes-Tatar-Muhacir Yemeklerinin Dili ve Terimleri, Atatürk Üniversitesi Türk Dili Mezuniyet Tezi, Erzurum.
- Kalyoncuoğlu, S. (1967).** Sivrihisar Ağızı Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- Karahan, L. (1996).** Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.116, 150-151 vd., Ankara.

- Kırıcı, Ö. (1973).** Sivrihisar Ağzı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Mezuniyet Tezi, Ankara.
- Kırımlı, H. (2012).** Türkiye'deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşmeleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Özkan, F. (1997).** Osmanîye Tatar Ağzı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özkan, İ. (1967).** İnönü Ağzı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Mezuniyet Tezi, Ankara.
- Pırlancı, H. (1991).** Eskişehir ve Yöresi Ağzları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Say, Y. (2009).** "Karakeçili Aşireti Ve Eskişehir'e İskanı İle Kuyucak Karyesi'ndeki Özbekli Cema'atı", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/3 Spring p.1903-1954.
- Seven, M. (1980).** Eskişehir Sivrihisar Kazasının Dümrek Köyünde Ağız Araştırması, İstanbul Üniversitesi Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- Taşçı, M. A. (1976).** Burunarkaç Köyü (Afyon), Büngeşik Köyü (Eskişehir) ve Kadıkuyusu Köyü (Eskişehir) Ağzları, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- Üner, S. (1999).** Beylikova Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi, Afyon.